

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA UOKiK W GDAŃSKU**

RGD.61-26/07/MLM

Gdańsk, dnia 19 listopada 2007r.

DECYZJA NR RGD. 35/2007

Na podstawie art. 27 ust. 2 w związku z art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 oraz stosownie do art. 33 ust. 6 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331 ze zmianą) i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz.U. Nr 134, poz. 939), w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu, przeciwko przedsiębiorcy E M, prowadzącej NSP „NASZA SZKOŁA” z siedzibą w G **uznaje się za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów**, bezprawne, godzące w interesy konsumentów działania przedsiębiorcy polegające na stosowaniu we wzorcu umownym „**Umowa w sprawie uczęszczania dziecka do szkoły**” postanowienia, o treści:

- *„Za zwłokę we wnoszeniu opłat za czesne i posiłki, naliczana będzie kara w wysokości 50 zł za każdy rozpoczęty miesiąc opóźnienia”*,

uznanego za niedozwolone i wpisanego, na podstawie art. 479 [45] ustawy z dnia 17 listopada 1964r. -Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.), do „Rejestru postanowień wzorców uznanych za niedozwolone” i **stwierdza się zaniechanie jej stosowania.**

UZASADNIENIE

W 2007r. Delegatura Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Gdańsku przeprowadziła postępowanie wyjaśniające w sprawie wstępnego ustalenia, czy przy zawieraniu umów o świadczenie usług edukacyjnych, w niepublicznych szkołach podstawowych w Trójmieście, nastąpiło naruszenie uzasadniające wszczęcie postępowania w sprawie zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. W ramach tego postępowania uzyskano wzorce umowne, stosowane m.in. przez E M, prowadzącą NSP „NASZA SZKOŁA” z siedzibą w G.

Wyniki dokonanej analizy wskazały, że treść jednego z warunków zawartych w wzorcu umownym pn. „Umowa...” (zwana dalej Umową) zbieżna jest z brzmieniem postanowienia wzorca umownego uznanego przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej zwany SOKiK) za niedozwolony i wpisanego do „Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone” (zwanego dalej Rejestrem).

80-824 GDAŃSK, UL. PODWALE PRZEDMIEJSKIE 30

TEL./FAX (058 PREFIKS) 346-29-32, 346-29-33, 301-50-21

E-MAIL: GDANSK@UOKIK.GOV.PL

Mając na uwadze te ustalenia, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwany również Prezesem Urzędu lub organem antymonopolowym) postanowił o wszczęciu, z dniem 19 lipca 2007r., postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na stosowaniu przez E M we wzorcu umownym „Umowa...” postanowienia zawartego w § 6 wzorca, o treści:

- *„Za zwłokę we wnoszeniu opłat za chesne i posiłki, naliczana będzie kara w wysokości 50 zł za każdy rozpoczęty miesiąc opóźnienia”,* który mógł zostać uznany za tożsamy np. z postanowieniem wpisanym do Rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c., na mocy wyroku SOKiK z dnia 27 kwietnia 2005r. w sprawie o sygn. akt XVII AmC 103/04, w dniu 25 sierpnia 2006r. pod nr 827, co mogło stanowić naruszenie art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331 ze zmianą) zwanej dalej ustawą antymonopolową.

W odpowiedzi na zawiadomienie o wszczęciu postępowania, E M pismem z dnia 6 sierpnia 2007r., oświadczyła, że dokonała zmiany treści kwestionowanego postanowienia umownego. Zgodnie z nowym, opracowanym przez przedsiębiorcę i przedstawionym Prezesowi Urzędu, wzorcem umownym, w przypadku zwłoki pobierane będą odsetki ustawowe (§ 6 umowy). Nowy wzorzec umowy obowiązuje od dnia 31 sierpnia 2007r. Ponadto, zgodnie ze złożonymi wyjaśnieniami (pismo z dnia 11 września 2007r.), przedsiębiorca aneksował umowy zawarte wcześniej, z zastosowaniem poprzedniego wzorca, *„Aneks został wręczony 83 osobom, w stosunku, co do których uprzednio stosowano niezgodne z obowiązującymi przepisami prawa zapisy”*.

Organ antymonopolowy ustalił i zważył co następuje:

E M prowadzi NSP „NASZA SZKOŁA” w G, wpisaną do ewidencji szkół niepublicznych, prowadzonej przez Gminę Miasta G, pod nr

Zgodnie z brzmieniem art. 4 ust. 1 a ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331 ze zmianą) przez przedsiębiorcę rozumie się *„osobę fizyczną, osobę prawną a także jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej”*.

E M w ramach działalności dydaktyczno-wychowawczej świadczy odpłatnie usługi edukacyjne, które są usługami o charakterze użyteczności publicznej. Przedstawione okoliczności jednoznacznie wskazują, że jest ona przedsiębiorcą w rozumieniu ww. przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i może być stroną postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie (...) stanowi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy. Z kolei, zgodnie z treścią pkt 1 tego przepisu, za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności *„stosowanie postanowień wzorców umowy, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479 [45] ustawy z dnia 17 listopada 1964r. -Kodeksu postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.)”*. Tak więc, zachowanie przedsiębiorcy w

kontaktach z konsumentami stanowi przejaw praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, jeśli działaniu temu można przypisać następujące atrybuty:

- ✓ ujawnia się w obrocie konsumenckim,
- ✓ jest bezprawne,
- ✓ godzi w interes konsumentów, który nie jest sumą indywidualnych interesów konsumentów.

Stosownie do przepisu art. 4 pkt 11 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, ilekroć w ustawie jest mowa o konsumencie, należy przez to rozumieć „konsumenta w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późn. zm.)”. Zgodnie z przepisem art. 22¹ K.c. „za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej nie związanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową”. Nie budzi więc wątpliwości, że rodzice/opiekunowie dzieci korzystających z usług edukacyjnych świadczonych przez przedsiębiorcę, są konsumentami.

W przedmiotowej sprawie postawiono przedsiębiorcy zarzut podejmowania działań noszących znamiona praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Źródłem tego rodzaju praktyk nie jest zazwyczaj siła ekonomiczna, czy władza rynkowa profesjonalisty, ale jego przewaga nad nieprofesjonalnymi uczestnikami obrotu (konsumentami).

Nie ulega wątpliwości, że zakwestionowane przez organ antymonopolowy działania przedsiębiorcy obowiązywały w obrocie konsumenckim, na etapie wykonania usług kształcenia, świadczonych przez profesjonalistę, na rzecz zleceniodawców (konsumentów).

Bezprawność jest taką cechą działania, która polega na jego sprzeczności z normami prawa lub zasadami współżycia społecznego, czy dobrymi obyczajami, bez względu na winę, a nawet świadomość sprawcy. Jako „sprzeczne z prawem” należy kwalifikować zachowania niezgodne z nakazem zawartym w ustawie, rozporządzeniu wydanym na podstawie i dla wykonania ustawy, umową międzynarodową mającą bezpośrednie zastosowanie w stosunkach wewnętrznych. „Sprzeczne z prawem” są: czyny zabronione i zagrożone sankcją karną, czyny zabronione pod sankcjami dyscyplinarnymi, czyny zakazane przepisami administracyjnymi lub przepisami prawa gospodarczego publicznego, czyny zabronione przepisami o charakterze cywilnym, sprzeczne z nakazami zawartymi w prawie cywilnym lub prawie administracyjnym. Dla ustalenia bezprawności działania przedsiębiorcy wystarczy ustalenie, że jego określone zachowanie koliduje z przepisami prawa (*por. Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz pod redakcją Janusza Szwejca, Urząd Antymonopolowy, Warszawa 1994, s.38-39*).

O ile, generalnie, przepis art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów wskazuje na przykładowy katalog działań bezprawnych, które mogą przybierać różne formy i postaci (reklama wprowadzająca w błąd, czyny nieuczciwej konkurencji itd.), o tyle w jednym przypadku norma ta wprost uznaje za bezprawne określony typ zachowań przedsiębiorcy, jakim jest stosowanie postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone i wpisanych do „Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone”. Dla bytu tej praktyki niezbędnym jest łączne wystąpienie następujących przesłanek:

- ✓ przedsiębiorca musi stosować wzorzec umowy,
- ✓ określone postanowienia wzorca umowy muszą zostać uznane, wyrokiem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, za niedozwolone,
- ✓ postanowienia niedozwolone muszą zostać wpisane do właściwego rejestru, przez organ do tego uprawniony.

Stosowaną przez E M „Umowę”, w oparciu m.in. o treść której świadczenie są usługi edukacyjne, zawierającą zbiór opracowanych (gotowych) i obowiązujących przepisów (klauzul), opracowanych przez przedsiębiorcę bez współdziałania, czy woli jego kontrahentów, należy uznać za wzorzec umowny. Jest on definiowany w literaturze przedmiotu jako doktrynalne określenie wszelkich jednostronnie przygotowanych z góry, przed zawarciem umowy, gotowych klauzul, w postaci warunków umów, ich wzorów, regulaminów itp¹.

Zgodnie z art. 479³⁶ K.p.c., sprawy o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone należą do wyłącznej właściwości Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Uznanie przez Sąd rażącego naruszenia interesów konsumentów poprzez stosowanie danej (konkretnej) klauzuli umownej skutkuje wpisaniem takiego postanowienia do Rejestru. Organem wyznaczonym do prowadzenia Rejestru i dokonywania w nim wpisów klauzul abuzywnych jest, zgodnie z art. 479⁴⁵ K.p.c., Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Konsekwencją umieszczenia określonego postanowienia w Rejestrze jest to, że posłużenie się nim, w jakimkolwiek innym wzorcu umownym/wprowadzenie do innej umowy, wywołuje skutek podobny do wprowadzenia do tego wzorca elementu bezwzględnie przez prawo zakazanego, przy czym dla uznania tożsamości klauzuli wpisanej do Rejestru i klauzuli z nią porównywanej nie jest nawet niezbędna ich literalna identyczność, a jedynie to, aby ich treść wskazywała na identyczny zamiar, bądź wywoływała identyczny skutek prawny. Tak więc zamiar/cel jakiego ma służyć kwestionowana klauzula jest głównym czynnikiem przesądzającym o tym, że jest ona tożsama z klauzulą wpisaną do Rejestru.² Ze względu na rozszerzoną skuteczność klauzul spełniają one taką samą funkcję, jak przepisy prawne, a zatem dla ich oceny – w drodze analogii – stosować należy zasady wykładni przepisów, a przy określaniu znaczenia niedozwolonych postanowień umownych wykorzystywać reguły interpretacji wykształcone w nauce prawa i praktyce orzeczniczej. Dlatego też niedozwolonymi są postanowienia umów, które mieszczą się w hipotezie klauzuli wpisanej do Rejestru i klauzuli z nią porównywanej.

Stanowisko takie wynika nie tylko z zapisu art. 479⁴³ K.p.c. zgodnie którym prawomocność wyroku w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, zostaje rozszerzona na osoby trzecie od chwili wpisania wzorca umowy do Rejestru, ale także z treści:

- ✓ wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2006r. sygn. akt III SK 7/06 w którym uznał on, że wpisanie określonej klauzuli do Rejestru *“(…) działa erga omnes, a dalsze posługiwanie się klauzulą abuzywną wpisaną do rejestru jest zakazane obrocie prawnym nie tylko względem podmiotu, wobec którego to orzeczono, ale również identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych zawieranych przez osoby trzecie, bez ograniczenia w żadnym sposób kategorii tych podmiotów”,*
- ✓ uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006r., sygn. akt III SZP 3/06, w której zajął on stanowisko, że „(…) zakaz stosowania postanowienia wpisanego do rejestru niedozwolonych klauzul umownych obejmuje wszystkie firmy stosujące wzorce umowne w obrocie z konsumentami, a nie tylko te,

¹ E. Łętowska, Ochrona niektórych praw konsumentów. Komentarz, 3. Wydanie, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2001, s. 75.

² Wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 25 maja 2005r., sygn. akt XVII Ama 46/04.

których dotyczył wyrok będący podstawą wpisu do rejestru”, także wtedy, gdy przedmiotem oceny są „przypadki wprowadzania jedynie zmian kosmetycznych polegających na przestawieniu wyrazów lub zastąpieniu jednych wyrazów innymi, jeżeli tylko wykładnia postanowienia pozwoli stwierdzić, iż jego treść mieści się w hipotezie zakazanej klauzuli”.

Aby zatem stwierdzić stosowanie przez określonego przedsiębiorcę praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, polegającej na stosowaniu postanowień wzorców umów wpisanych do Rejestru, należy wykazać, że stosowane przez niego klauzule, w porównaniu z klauzulami występującymi w Rejestrze, charakteryzują się albo identycznym brzmieniem, albo są nieznacznie zmodyfikowane - co nie ma istotnego wpływu na zmianę kwalifikacji klauzuli, jako niedozwolonej - albo, pomimo różnicy w brzmieniu wywołują tożsame skutki. Głównym czynnikiem przesądzającym winien być cel, jakiemu ma służyć kwestionowana klauzula. Jeżeli jest on zgodny z celem utworzenia klauzuli uznanej za niedozwoloną, można uznać, że klauzule są tożsame.³

W dniu 27 kwietnia 2005r. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów rozpatrując sprawę z powództwa Prezesa Urzędu, sygn. akt AmC 103/04, uznał za niedozwolone, postanowienie zawarte we wzorcu umownym, stosowanym przez Polską Korporację Finansowa SKARBIEC Sp. z o.o. z/s w Gdańsku. W dniu 25 sierpnia 2006r. postanowienie to zostało wpisane do Rejestru pod pozycją 827.

Porównanie treści klauzuli umieszczonej w Rejestrze z postanowieniem zawartym we wzorcu umownym przedsiębiorcy zawiera tablica 1.

Tablica 1

POSTANOWIENIE UMIESZCZONE W REJESTRZE POSTANOWIENIE NIEDOZWOLONYCH		POSTANOWIENIE UMIESZCZONE WE WZORCU SKT	
POZYCJA W REJESTRZE	TREŚĆ POSTANOWIENIA	TREŚĆ POSTANOWIENIA	PRZEPIS WZORCA
827	Jeżeli powstanie zaległość w płaceniu rat klient zobowiązuje się do zapłacenia na rzecz pożyczkodawcy zaległości wraz z opłatą karną w wysokości 0,35% kwoty raty kompletnej za każdy dzień zwłoki	Za zwłokę we wnoszeniu opłat za czesne i posiłki, naliczana będzie kara w wysokości 50 zł za każdy rozpoczęty miesiąc opóźnienia	§ 6 UMOWY

Wyniki analizy porównawczej postanowienia zawartego we wzorcu stosowanym przez przedsiębiorcę z klauzulą umieszczoną w Rejestrze pozwalają na stwierdzenie, że stosowanie jego wywołuje tożsame skutki, bowiem w przypadku obu cytowanych wyżej postanowień określono umownie kary za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, znacznie przewyższające wysokość odsetek ustawowych.

Jakkolwiek orzeczenie SOKiK, będące podstawą umieszczenia ww. klauzuli w Rejestrze, nie było stosowane przez przedsiębiorcę świadczącego usługi edukacyjne, jednak okoliczność ta pozostaje bez wpływu dla przyjęcia w pełni uzasadnionego stanowiska, że postanowienie zawarte we wzorcu stosowanym przez E M jest z nim tożsame, wywołując identyczny skutek. W przypadku obu porównywanych klauzul nie odnoszą się one bowiem do głównego przedmiotu umowy, ale w ten sam sposób regulują sankcje obciążające klientów/konsumentów za nieterminowe wnoszenie opłat. Oba postanowienia regulują więc te same kwestie, związane z opóźnieniem świadczenia pieniężnego.

³ Wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 25 maja 2005r., sygn. akt XVII Ama 46/04

Należy przy tym wskazać, że Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w wyroku z dnia 27 kwietnia 2005r., sygn. akt XVII AmC 103/04, nie kwestionował prawa wynikającego z art. 481 § 1 kc, zgodnie z którym, jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Tym niemniej SOKiK uznał, iż wysokość umownych odsetek - 0,35% dziennie - w zestawieniu z wysokością odsetek ustawowych (odsetki ustawowe wynoszą aktualnie 11,5% rocznie tj. 0,03% dziennie) „*jest zbyt wygórowana i stanowi przez to zbyt duże, nieusprawiedliwione okolicznościami obciążenie dla konsumenta*”.

W przypadku wzorca stosowanego przez E M kara za miesięczne opóźnienie wynosi 50zł, co jednocześnie stanowi ok. 10% wartości chesnego. Sankcja za opóźnienie jest więc znacznie wyższa niż odsetki ustawowe, które obecnie wynoszą ok. 0,9%, miesięcznie.

Posługiwanie się postanowieniami umieszczonymi w Rejestrze stanowi wprowadzenie do umowy elementu zakazanego prawnie, a tym samym działania przedsiębiorcy, w tym zakresie, mają charakter bezprawny, niedozwolony z mocy prawa.

Z naruszeniem zbiorowych interesów konsumentów mamy do czynienia, gdy działanie lub zaniechanie przedsiębiorcy godzi w interesy konsumentów jako zbiorowości. Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów chroni interesy ogółu konsumentów, większej ich grupy, czyli chroni interesy nieograniczonej liczby podmiotów, których nie da się zidentyfikować.

Ponieważ oferta handlowa skarżonego przedsiębiorcy kierowana jest do bliżej nieokreślonej liczby jego kontrahentów, najczęściej konsumentów indywidualnych (rodziców/opiekunów zarówno obecnych, jak i przyszłych uczniów), nie ulega wątpliwości, że w rozpatrywanej sprawie mamy do czynienia nie z indywidualnym interesem jednostki, ale ze zbiorowym interesem konsumentów.

W tym stanie rzeczy uznać należy, że wszystkie, wymienione wyżej, ustawowe przesłanki art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie [...] zostały udowodnione. Skarżony przedsiębiorca stosował wzorzec umowny, treść którego zawierała postanowienie uznane za bezprawne i wpisane do Rejestru klauzul niedozwolonych, przez co naruszył bezpieczeństwo ekonomiczne swoich klientów, konsumentów.

Zgodnie z art. 27 ustawy antymonopolowej nie wydaje się decyzji o uznaniu praktyki za naruszającej zbiorowe interesy konsumentów jeżeli przedsiębiorca zaprzestał jej stosowania. W takim przypadku Prezes Urzędu wydaje decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdzającą zaniechanie jej stosowania.

W takcie prowadzonego postępowania przedsiębiorca wykazał i udowodnił, że zaniechał stosowania zarzucanej praktyki i odstąpił od stosowania we wzorcu umownym kwestionowanego postanowienia. E M zrezygnowała z umieszczenia zapisu o niedozwolonej treści w nowym wzorcu umowy, który obowiązuje od dnia 31 sierpnia 2007r., a ponadto dołożyła starań, by niedozwolone klauzule zawarte we wzorcu, całkowicie wyeliminować z obrotu konsumenckiego. Zgodnie z oświadczeniem przedsiębiorcy, umowy zawarte na podstawie poprzednio stosowanego wzorca zostały aneksowane.

Biorąc pod uwagę wymienione okoliczności orzeczono, jak w sentencji.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie [...], w związku z art. 479²⁸ § 2 K.p.c., od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów - Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Gdańsku.

Z upoważnienia Prezesa Urzędu
Roman Jarząbek
Dyrektor Delegatury UOKiK w Gdańsku